Å vokse som menneske

Taler
Harald 5

Dato
31 desember 2010

Sted
NRK

Omstendigheter
Nyttårstale

Bli større! oppfordret forfatteren Tomas Espedal i et intervju i sommer. Bli større som menneske! Dette tenker jeg på i kveld når vi går over i et nytt år.

Det å vokse som menneske tror jeg blant annet handler om å tørre å ta utfordringer, å stå for det vi tror på. Ved å stå ved våre valg og meninger blir vi helere og tryggere.

Min erfaring er at vi sjelden angrer på det vi må presse oss litt for å tørre. Det er ofte det vi ikke gjorde, vi angrer på.

Etter hvert som jeg blir eldre, har jeg blitt mindre engstelig for reaksjonene på mine valg og handlinger. Vi må kunne se oss i speilet om morgenen og si at vi prøver å være det beste av oss selv.

Jeg er så heldig å få treffe mange mennesker som gjør dypt inntrykk på meg i ulike sammenhenger. Også dette året har jeg møtt mennesker som bruker sin tid på å gjøre en innsats for andre. Vi kaller dem ofte ildsjeler. Jeg treffer dem på medaljemottakelser her på Slottet, på fylkesturer, på besøk rundt i landet og på audienser.

De fyller en uerstattelig plass i lokalmiljøet - en plass som er avhengig av bankende hjerter. Den brede deltakelsen i frivillig aktivitet er noe av det fineste med det norske samfunnet.

Ett eksempel er skoleelevenes egen humanitæraksjon - Operasjon Dagsverk. Gjennom 45 år har ungdom engasjert seg for andre unge i fattige land.

Ofte vurderes samfunnets utfordringer i en økonomisk målestokk: Hva vil eldrebølgen koste i kroner og øre?

Hvor dyrt vil frafall i skolen bli i lengden? Hva er prislappen på en god narkotikapolitikk? Og hva er kostnaden ved at så mange står utenfor arbeidslivet?

Det er forståelig at disse spørsmålene stilles - men det er vel så viktig å snu på det - og spørre: Hva går vi glipp av som samfunn når mennesker ikke får brukt sine ressurser?

Bak de store tallene handler det om utfordringer i enkeltmenneskers liv. Vi må ikke plassere hverandre i grupper på en måte som fremmedgjør oss eller utvisker vår egenart. Setter vi prislapp på mennesker, fratar vi hverandre verdi, da gjør vi hverandre mindre.

I høst har det vært spesiell fokus på verdighet, gjennom Global Dignity Day, som Kronprinsen var med og arrangerte ved videregående skoler i alle landets fylker.

En jente i Lier sa det slik: «Noe godt finnes i alle. Verdighet finnes i alle.» Hun hadde forstått noe enkelt, men helt sentralt.

En gutt innrømmet at han hadde brukt ordet «homse» som skjellsord - men angret og ba alle homofile på skolen om unnskyldning da en av klassekameratene reagerte og sa han selv var homofil.

En selger av gatemagasinet =Oslo fortalte meg hvordan det hadde styrket hans verdighet å selge blader i stedet for å tigge. Å kunne si «vær så god» - ikke bare «takk» med bøyd nakke.

Dette er historier om å bli større.

I et samfunn kan enkeltmenneskers verdighet ofte bli satt på prøve. Dette kan

hvem som helst komme til å oppleve i løpet av livet. På svært kort tid kan vi gå fra å ha - til å miste - og bli satt på sidelinjen. Sykdom eller en livskrise kan gjøre oss helt eller delvis arbeidsuføre.

Jeg tror alle kan sette seg inn i hvor vanskelig det er å bli sett bare for en liten del av alt man er som menneske. En mann fra Afghanistan kan ha hatt god jobb, posisjon og et rikt sosialt liv i hjemlandet. Så kommer han til Norge som asylsøker - og er plutselig en fremmed - uten språk, uten jobb, med få muligheter til å bidra. Da er det lett å begynne å tenke små tanker om seg selv.

Hvert eneste menneske har ressurser som kan brukes i fellesskapet vårt - uavhengig av nasjonalitet, helsetilstand, livserfaring, alder og sosiale forhold. Vi må bare hjelpe hverandre til å se dem, og legge til rette for å ta dem i bruk. En ressurs jeg håper arbeidsgivere i økende grad vet å verdsette, er den flerkulturelle kompetansen som mange i landet vårt besitter. Norsk ungdom født av foreldre med annen kulturell bakgrunn har en erfaring og en innsikt som blir stadig viktigere for oss i en mindre verden.

Vårt aller største ansvar gjelder barna. Også dette året har vi blitt opprørt over historier om barn som har det vondt fordi voksne ikke klarer å ta vare på dem. Dette er oversette barn. Selv i Norge blir barn født inn i svært forskjellige forhold. Akkurat dét er vanskelig å påvirke. Men det vi kan gjøre noe med, er å gi dem likere muligheter. Av og til er den ene helt avgjørende i et barns liv: En lærer, en nabo, en fotballtrener, en helsesøster. Vi kan alle være den ene. Vi må tørre å bry oss - og heller tåle å bli beskyldt for å blande oss. Mange av dem som i dag sliter med rusproblemer har opplevd å bli oversett eller misbrukt som barn. Skolen kan være en livsviktig instans på veien. Derfor er det alvorlig når unge ikke fullfører skolegangen. Da mister de både sikkerhetsnett og fremtidsmuligheter - og blir dermed ekstra sårbare. Vi må gi barn og unge trygghet så de kan vokse opp med tro på seg selv.

Vil vi vokse som mennesker, må vi bry oss utover våre egne nære anliggender. Vi er nordmenn, samtidig er vi verdensborgere som lever i et globalt felleskap. I år har vi markert at det var hundre år siden Bjørnstjerne Bjørnson døde. Han maktet å se utover sin egen nasjonalitet, og engasjerte seg for mennesker utenfor landets grenser. Det gjorde inntrykk under statsbesøket til Slovakia i høst å

oppleve hvor verdsatt Bjørnson fremdeles er etter sin innsats for å forsvare det slovakiske folks språk og kultur. Med dagens informasjonsstrøm stilles det enda større krav til vårt vedvarende engasjement enn på Bjørnsons tid. Det er altfor lett å glemme når medias søkelys slukner.

Flomkatastrofen i Pakistan og jordskjelvet i Haiti er eksempler på dette. Men for dem som er rammet, vil katastrofene prege liv og samfunn i mange år fremover.

Flere tusen nordmenn er til enhver tid engasjert ute i internasjonal tjeneste. Jeg vil i kveld spesielt hilse norske kvinner og menn som arbeider for fred, stabilitet og utvikling - i Forsvaret, utenrikstjenesten og i humanitære organisasjoner. Det er stort å gi avkall på hjemlig trygghet - og velge den risiko det innebærer å tjenestegjøre i et konfliktområde. Mine tanker er også hos alle her hjemme som savner dem der ute. Og hos dem som sørger etter å ha mistet en av sine kjære.

Ingen kan råde over liv og død. Men vi kan verne og beskytte. I Naturmangfoldåret 2010 har det vært fokus på bevaring av klodens artsmangfold. Dette er også et område hvor dét å vurdere verdien i en økonomisk målestokk kommer til kort. Vi har et ansvar for alt levende, og det krever stor klokskap å forvalte naturressursene på en god måte. Indianerhøvdingen Francois Paulette i Canada uttrykte det slik:

«Moder jord trenger deres hjelp nå.»

Jeg tror vår egen trygghet kan bety andres frihet. Står vi støtt i oss selv, trues vi ikke så lett av andre - selv om de er forskjellige fra oss.

Da Dronningen og jeg ved begynnelsen av vår gjerning valgte signing i Nidarosdomen, var det fordi vi kjente behov for hente støtte og kraft fra vårt grunnfeste når et så stort valg skulle tas. Det ga en egen forankring. Når en finner sitt eget feste, er det enklere å møte andre der de står.

Det er en stadig utfordring for oss som samfunn og enkeltmennesker å leve med forskjeller - og verdsette det som berikelse. På en måte kan familien betraktes som et mini-samfunn. Helt fra vi er små lærer vi, gjennom familien, å leve med ulikhet. Av og til i konflikt - men også i kjærlighet - fordi vi er knyttet sammen

med spesielle bånd og trenger hverandre - på tross av alle forskjeller. Denne erfaringen kan vi også ta med oss inn i andre sammenhenger.

Vi er avhengig av meningsbrytning og offentlig debatt for å vokse som samfunn. Derfor er det farlig når ekstreme strømninger ikke kommer klart til uttrykk - hvor de kan imøtegås i åpenhet.
I Norge skal frihet og likeverd gjelde for alle. Ingen skal kunne skremmes til taushet.

Filosofen og biskopen Aurelius Augustin, som levde på 400-tallet, skrev noe veldig klokt: «Fasthet i det sentrale, frihet i det perifere, kjærlighet i alt.» Kanskje vi skulle prøve å møte hverandre med denne rausheten - og se på hva som faktisk er det sentrale, og hva som er det perifere - rett og slett hva som er stort og hva som er smått. Alle nasjoner, kulturer og religioner har uttrykk for nestekjærlighet. Og alle har en forståelse av hva verdighet betyr. Dette er sentralt, og det forener oss.

Hva om vi møttes i spørsmålet: Hva kan jeg gjøre for at du skal ha det best mulig?

Jeg ønsker at vi kan se hverandre i det nye året. Være til stede for hverandre. Vi kjenner alle livets sårbarhet. Vi vet at det veksler mellom lys og mørke, mellom glede og sorg, fortvilelse og håp. I denne helheten kan vi våge å møte hverandre; I et rom som er raust - og hvor egen trygghet betyr andres frihet.

Vi skal handle modig og gjøre det vi tror er rett.
Da vokser vi som mennesker.
Da vokser vi som nasjon.

Jeg ønsker alle et godt nytt år!

Kilde
http://www.kongehuset.no/c26947/tale/vis.html?tid=88981

Emneoversigt
Nyttårstale

URI
https://www.virksommeord.no/tale/a-vokse-som-menneske